

I JORNADA DE L'INSTITUT DE
MUSICOLOGIA PAU VILLALONGA

Servei de Biblioteca
Documentació.
Partituroteca

Institut de
musicologia
Pau Villalonga

Reptes actuals de la musicologia balear

PALMA, 4 DE FEBRER DE 2023

C/ MIQUEL DELS SANTS OLIVER, 2
(PARTITUROTECA)

I Jornada de l'Institut de Musicologia Pau Villalonga

Reptes actuals de la musicologia balear

Palma, 4 de febrer de 2023
C/ Miquel dels Sants Oliver, 2 (Partituroteca)

Dissabte 4 de febrer, matí:

10-10:15: Rebuda dels participants

Bloc 1: Presentació i ponències inaugurals

Moderador: Antoni Llofriu-Prohens

10.15-10.30 Presentació de la jornada. Joan Company i Antoni Llofriu-Prohens

10.30-11.15. Presentació de *L'Himnari de la Seu de Mallorca SMV 62. Estudi i transcripció*, de Romà Escalas

11.15-11.45 Presentació del llibre *Aportacions de les Illes Balears a la primera musicologia espanyola*, de Bàrbara Duran i Eugènia Gallego. Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2022.

11.45-12.15: Pausa

Bloc 2: Arxius / Patrimoni documental / Estudi històric

Moderador: Joan Antoni Ballester

12.15-13.45 (5 comunicacions de 15 minuts + debat de 15 minuts)

Jaume Bueno: L'arxiu musical personal de Joan Maria Thomàs. Un tresor per descobrir.

Pilar Gastou: El projecte de (re)catalogació dels fons musicals conservats a l'Arxiu Capitular de Mallorca. Informatització, anàlisi i estat de la qüestió.

Francesc Vicens: La recerca folklòrica musical a Mallorca dins el context del franciscanisme conventual. De l'estat de la qüestió a l'estudi de noves troballes.

Antoni Llofriu-Prohens: L'oratori oblidat: infraestructura musical i calendari festiu a la Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri de Palma al s. XVIII.

Maria del Mar Trias: Espais de representació públics i privats de la música escènica a Mallorca (1866-1913).

13.45-16.00 Dinar

Bloc 3: Contextos de la pràctica instrumental

Moderadora: Inès Burguera

16.00-17.45 (6 comunicacions de 15 minuts + debat de 15 minuts)

Carme Sánchez: Una nova interpretació del Concurs de Villancets de Porto Cristo.

Jordi Orell i Marina Viedma: Cant, cançons i cantaires en contextos festius de Menorca.

Ginebra Olives: Interessos confluents en els inicis dels festivals Chopin de Mallorca: turisme cultural, civilització noucentista i discurs patrimonial.

Pedro López: Les cossieres de Montuiri del 56.

Bàrbara Duran: Nous contextos socials dels orgues històrics de Mallorca.

Jordi Alomar: Art sonor i música experimental a Mallorca des de 1970: estat de la qüestió i reptes de futur.

17.15-18.00 Pausa

Bloc 4: Necessitats / Revisió

Moderadora: Bàrbara Duran

18-19.30 (5 comunicacions de 15 minuts + debat de 15 minuts)

Amadeu Corbera: Polititzacions de l'acció musicològica a les Illes Balears: una necessitat

Aina Escobar: Publicar sobre musicologia balear: un desafiament.

Joan Antoni Ballester: Necessitam un mapa? Carta Sonora de Mallorca com a recurs metodològic: cap a un projecte col·lectiu.

Inès Burguera i Eulàlia Febrer: De l'academicisme al misticisme: de les ocarines a Mallorca

Eugènia Gallego: La Balanguera: Un himne hipertextual?

Biografies i resums:

Bloc 1: Presentació de les Jornades. Ponències inaugurals

Presentació de *L'himnari de la Seu de Mallorca SMV 62. Estudi i transcripció*, de Romà Escalas i Llimona.

Romà Escalas ha estat treballant, aquests darrers anys, en la recerca, l'aprofundiment i transcripció d'aquest Himnari que prové de l'Arxiu Capitular. La transcripció ofereix novetats pel que fa a la metodologia i mitjans emprats; i vol aportar noves perspectives a l'estudi de materials semblants. Escalas presenta, doncs, una recerca que dona llum a aspectes no massa estudiats en la transcripció.

Romà Escalas i Llimona:

Estudià musicologia i organologia amb Higini Anglès i Pàmies, Josep Maria Lamaña i Coll i Josep Maria Llorens i Cisteró. Es perfeccionà com a intèrpret amb Kees Otten, Frans Brüggen i Gustav Leonhardt al Conservatori d'Amsterdam. Amplià coneixements al Conservatori de Colònia, a la Universitat de Colúmbia i als seminaris impartits per Moeck Musikinstrumente + Verlag, a Cell (Alemanya). Aquest procés formatiu el dugué a especialitzar-se en l'estudi, recerca i la interpretació de la música antiga amb criteris històrics. La seva activitat com a solista l'ha portat a participar en concerts arreu d'Europa i als Estats Units d'Amèrica. Fou fundador dels grups de cambra Pràctica de Música i Al·legoria i director durant vuit anys d'Ars Musicae de Barcelona; també ha col·laborat amb les formacions Hespèrion XX i la Capella Reial de Catalunya, dirigides per Jordi Savall. Va ser professor del Conservatori Superior de Música de Barcelona i introductor a l'Estat espanyol de l'ensenyament de la flauta de bec.

Ha estat director del Museu de la Música de Barcelona del 1981 fins al 2011. A més, imparteix classes en els cursos d'organologia que organitza el museu dins el marc d'un conveni amb la Universitat Autònoma de Barcelona. Entre el 1991 i el 2005 presidí la Societat Catalana de Musicologia, i ha estat secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). Actualment encara col·labora amb l'IEC i treballant en el món de la recerca i investigació. Forma part de la Comissió de la Parròquia de Santanyí encarregada de la conservació del seu orgue històric.

Presentació d'*Aportacions de les Balears a la primera musicologia espanyola. Les connexions de Felip Pedrell amb A. Noguera, A.J. Pont i altres intel·lectuals illencs*, de Bàrbara Duran i Eugènia Gallego. Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2022

El fet insular, en el cas de les Illes Balears, marca la seva cultura de manera profunda, però aquest epistolari és la mostra de com es creuen els camins de músics, intel·lectuals, i estudiosos dels Països Catalans, car documenta la correspondència entre Felip Pedrell (pare de la primera musicologia espanyola) i músics com Antoni Noguera, Antoni J. Pont i Miquel Marqués; intel·lectuals com Gabriel Alomar, Joan Lluís Estelrich, Miquel del Sants Oliver i altres personalitats com Enric

Alzamora, Eustquio de Uriarte i el bisbe Campins. Un aspecte a considerar és l'existència d'una mena de llavor, en la història de les Illes, cap a l'estudi de la música, que s'alimenta de diversos especialistes que van des del rabí Simó Ben Tzemah Duran a les darreres aportacions impulsades per Joan Parets i el mateix Institut de Musicologia Pau Villalonga.

Bloc 2: Arxius / Patrimoni documental / Estudi històric

L'arxiu musical personal de Joan Maria Thomàs. Un tresor per descobrir.

Jaume Bueno

Joan Maria Thomàs i Sabater (1896-1966) és, a més de Baltasar Samper Marquès (1888- 1966), un dels compositors mallorquins de més rellevància del segle XX (Reynés, 2011), juntament amb Antoni Torrandell (1881-1963). A pesar de tota la seva intensa vida musical, hi ha un problema amb el seu llegat musical escrit.

Resulta que tot i que una part important de la seva obra es troba localitzada i registrada, n'hi ha una altra que encara es troba desubicada dins les carpetes de l'arxiu Joan Maria Thomàs, ubicat a la Biblioteca Pública de Can Sales i a la Partituroteca de la UIB, Edifici Sa Riera. El que mostren en aquesta publicació és una proposta de catalogació del seu llegat seguint els criteris del RISM (Répertoire International des Sources Musicals) i a partir d'un primer inventari exhaustiu, duit a terme durant l'any 2020. El resultat de les 285 fitxes elaborades confirma 3 hipòtesis de treball i obre una nova via per a la seva catalogació completa i definitiva, cosa que ens donarà pistes clares sobre la rellevància de cada registre per prioritzar quins s'han de començar a digitalitzar, publicar i difondre per retre el merescut homenatge a qui, en paraules de Baltasar Samper (1958), és el millor músic que ha tengut Mallorca al segle XX. La proposta de catalogació a partir d'un inventari pot resultar inspirador a continuar la feina de fa dos anys i, just per això, val la pena comentar-ho en públic.

Jaume Bueno

Jaume Antoni Bueno Bauzà (1975) toca la flauta dolça des dels 14 anys. L'any 1994 s'incorpora al grup de música tradicional Nou Romancer i comença a rebre classes de flauta travessera i solfeig, estudis que compagina amb la llicenciatura en Filosofia a la Universitat de les Illes Balears (1998).

Decidit a fer de professor, es va especialitzar en Pedagogia, CAP (1999), es va capacitar en català, CCS (2000) i va cursar el Màster en Tecnologia Educativa, duent a terme un TFM sobre un Mètode de Flauta dolça Interactiu (UIB, 2000). L'any 2001 comença a impartir classes de música, ètica i castellà a l'escola Mata de Jonc, on encara exerceix.

Matriculat a diversos cursos de mestres de música i a l'Escola de música Ireneu Segarra, ha rebut classes dels músics que més ha admirat: Pep Toni Rubio, Romà Escalas, Jaume Roca, Biel Riera, Antònia Bassa, Bàrbara Duran, Biel Oliver, Francisca Mas, entre altres. Atret, des de sempre, per la Música Popular, va cursar estudis de Música Tradicional, Especialitat en Flabiol i Tamborí al Conservatori Superior de Música de les Illes Balears (2005-2009). L'any 2011, gràcies a una

iniciativa de l'Ajuntament de Palma, publica el llibre *Les Festes de Palma, Història, Tradició i Vigència* juntament amb Gaspar Valero i Bartomeu Font (Lleonard Muntaner Edicions).

Ha participat a corals com a tenor (Coral de mestres de la UIB i Coral de Son Servera) i a Bandes de música com flautista (Banda de Calvià i Banda de música local de Son Servera). Amb Nou Romancer ha enregistrat sis treballs discogràfics: *Blau com el Sol* (1998), *El lladre de les taronges* (2000), *La mentida i el titella* (2003), *Llengua d'espases* (2007), *Les Barbes de Llull* (2017) i *Invocació als poetes* (2019).

L'any 2020 va obtenir el Grau en Música a la Universitat Internacional de La Rioja amb el TFG dedicat a la catalogació de l'obra de Joan Maria Thomàs.

El projecte de (re)catalogació dels fons musicals conservats a l'Arxiu Capitular de Mallorca. Informatització, anàlisi i estat de la qüestió.

Pilar Gastou

Aquesta comunicació pretén explicar l'estat actual dels fons musicals de l'Arxiu Capitular de Mallorca (ACM) i exposar les tasques que s'han desenvolupat des que el juliol de 2022 l'Institut de Musicologia Pau Villalonga es feu càrrec de la revisió i catalogació d'aquesta col·lecció documental, així com els primers resultats del projecte.

L'ACM conserva un dels conjunts documentals musicals més significatius de les Illes Balears. Aquesta col·lecció està formada pels fons de la Seu, del Seminari Conciliar de Sant Pere i de l'Schola Cantorum. D'aquests tres fons s'han generat deu inventaris, la majoria d'ells parcials, seguint criteris diferents.

El passat mes de desembre acabava la primera fase del projecte de catalogació. Les tasques desenvolupades han consistit principalment en la digitalització i anàlisi dels inventaris existents, així com la constatació de la seva relació amb la documentació musical de l'ACM. Aquesta feina permet entendre millor la situació actual dels documents i la relació entre els diferents fons i entre les diferents intervencions.

Pilar Gastou

Pilar Gastou Retavisca és graduada en Musicologia en l'especialitat de Música Històrica (UAB, 2019), Tècnica dels ensenyaments professionals de música en l'especialitat de violí (Conservatori de Música de Badalona, 2018), màster en Musicoteràpia (Escola Europea des Arts, 2020), i màster en Formació del Professorat de Secundària Obligatòria i Batxillerat en l'especialitat de Música (UB, 2021).

Durant el període 2017-2019 va col·laborar en la introducció de dades en la plataforma *Books of Hispanic Polyphony* de la Institució Milà i Fontanals del CSIC. Ha treballat com a professora de música i violí en diferents institucions, com el Centre d'Ensenyament Musical de Barcelona (CEMB), Triamusica, La Salle de Gràcia o Princess Margaret International School.

Actualment, és la tècnica encarregada de la catalogació dels fons musicals de l'Arxiu Capitular de Mallorca, fruit del conveni signat entre el Capítol de la Seu de Mallorca i l'Institut de Musicologia Pau Villalonga

La recerca folklòrica musical a Mallorca dins el context del franciscanisme conventual. De l'estat de la qüestió a l'estudi de noves troballes.

Francesc Vicens

Al llarg del segle XX l'orde franciscà de l'illa de Mallorca ha donat lloc a tot un seguit de folkloristes il·lustres. Des de Rafel Ginard fins a Antoni Martorell, distintes generacions de pares franciscans han exercit una mirada intel·lectual, creativa i fins i tot litúrgica a la música tradicional de Mallorca. Avui en dia tenim la coneixença d'una bona part del llegat folklòric franciscà, parcialment editat, ja bé sigui com a repertori musical reelaborat per a distintes formacions o bé com a resultats de camp de la recerca folklòrica.

Tot i que la música tradicional dins el context del franciscanisme mallorquí ja ha donat peu a distintes resultats d'investigació en aquesta comunicació voldria presentar una línia de recerca iniciada l'any 2021 amb el propòsit de treure a la llum un material inèdit pertanyent al fons musical de l'Arxiu dels franciscans a Mallorca i que posa de manifest la dimensió musical del *Cançoner Popular de Mallorca*.

Francesc Vicens

Francesc Vicens Vidal és doctor en Història de l'Art (especialitat de musicologia) per la Universitat Autònoma de Barcelona i professor investigador de la Universitat de les Illes Balears. Va completar la seva formació musicològica a les universitats de Bologna i Siena i posteriorment ha fet estades de recerca a la CUNY (The Graduate Center of New York) i de docència a la Universitat de La Sapienza a Roma.

La seva principal línia de recerca tracta la música tradicional de Mallorca en contextos diversos, tasca que continua desenvolupant en grups d'investigació vinculats a les universitats Rovira i Virgili, la UIB i la Universitat de Barcelona. Ha publicat una vintena de llibres i prop d'un centenar d'articles sobre música i festa, el patrimoni immaterial i la relació entre la música tradicional i la cultura de masses. La seva darrera publicació, *La Sibil·la després de la UNESCO. De patrimoni immaterial a la reafirmació de la identitat* (Leonard Muntaner, 2022), va ser possible gràcies a una beca de l'IEB.

Vicens té el premi Ciutat de Palma 2019, juntament amb Tomeu Canyelles, i el premi Bartomeu Rosselló Pòrcel 2012 (OCB) en les categories d'investigació.

L'oratori oblidat: infraestructura musical i calendari festiu a la Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri de Palma al s. XVIII

Antoni Llofriu-Prohens

La Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri és una institució religiosa de gran singularitat que s'erigeix a finals del segle XVI, fruit de la Contrareforma, com la primera societat de vida apostòlica amb l'objectiu de continuar i difondre la pràctica de l'apostolat com els ensenyà Felip Neri (1515-1595): compartir amb els laics la missió evangelitzadora i utilitzar la música com a vehicle per la pregària i la predicació. A Mallorca aquesta Congregació s'institueix el 1712, al bell mig de la guerra de Successió, sota la protecció de l'arxiduc Carles i ha romàs activa de forma ininterrompuda fins als nostres dies.

Al dia a dia de la Congregació es manifesten dues realitats ben diferents, també des del punt de vista de la praxi musical, cadascuna d'elles amb un espai propi. D'una banda, a l'església, la celebració "oberta" de la litúrgia i paralitúrgia pròpies de cada festivitat i temps de l'any, solemnitzada musicalment en les dates més assenyalades gràcies als sufragis fundats. D'altra banda, a l'oratori, l'esdeveniment a porta tancada dels exercicis espirituals als què assistien els membres del que a casa nostra s'anomenà Oratori Parvo.

El ric fons musical conservat a la Congregació de Palma i les dades que, arran de la meua recerca doctoral, he obtingut de la documentació administrativa de l'Oratori permeten reconstruir parcialment l'evolució de la institució i, també, inserir-la en el teixit social i cultural de Palma. En aquesta comunicació em centraré principalment en la infraestructura musical de la institució i com evoluciona l'ús de la música en les celebracions litúrgiques i paralitúrgiques durant el segle XVIII.

Antoni Llofriu-Prohens

Graduat en Musicologia amb premi extraordinari (UAB, 2019), graduat en Interpretació de la Música Antiga en l'especialitat de fagots històrics (ESMUC, 2021), i màster en Humanitats i Patrimoni Digitals (UAB, 2021). Les seves recerques se centren en l'estudi de la pràctica musical a la península Ibèrica i les Illes Balears, especialment en la participació dels instruments en la música litúrgica i la circulació del repertori, combinant les metodologies de la musicologia històrica i la història cultural amb l'ús de les tecnologies informàtiques i la perspectiva de les humanitats digitals. Durant el curs 2019-2020 va ser becari JAE-Intro a la Institució Milà i Fontanals del CSIC. Actualment és doctorand a la Universitat de Barcelona.

Espais de representació públics i privats de la música escènica a Mallorca (1866-1913).

Maria del Mar Trias

Duant la segona meitat del segle XIX i començament del XX, el gènere escènic va ésser absolutament present a Mallorca, en una gran diversitat d'espais de representació, tant públics com privats. Per aquest motiu, la present proposta pretén reconstruir una panoràmica general d'aquests espais en què es produïa la música escènica, en les seves diferents tipologies i formats. Així, per tant,

es planteja un recorregut des de les grans produccions operístiques del Teatre Príncep d'Astúries fins a representacions en altres formats que es realitzaven al Cercle d'Obrers Catòlics o a l'Assistència Palmesana, sense deixar de banda els arranjaments per a festes patronals, interpretats per agrupacions instrumentals, com bandes d'aficionats o de l'exèrcit.

Aquesta diversitat de representacions i adaptacions de la música escènica fa palesa la gran versatilitat del gènere, adaptable a diferents espais i a perfils molt distints d'empresariat, d'intèrprets i de públic. A conseqüència d'aquest fet, és fonamental analitzar aquest gènere escènic com a vessant de la cultura de l'oci de la societat de l'època. A banda de la bibliografia existent sobre la qüestió, un corpus heterogeni de fonts, principalment hemerogràfiques, ens permet redescobrir una societat cosmopolita del segle XIX, que realitza tota una sèrie de vetllades operístiques en petits cercles privats, com és el cas del Círculo Mallorquí o La Protectora. Per tant, a més de les representacions operístiques dels grans teatres i espais escènics diversos, la música escènica, principalment l'òpera i la sarsuela, foren gèneres que entraren dins les llars familiars, espais socioculturals, associacions culturals i musicals, convertint la música de grans espais escènics en música d'interior, de cambra i, fins i tot en alguns casos, en música festiva i de desfilada.

Maria del Mar Trias

Llicenciada en Història i Ciència de la Música per la Universitat Autònoma de Barcelona (2004). Màster Universitari de Patrimoni cultural: Gestió i Investigació per la Universitat de les Illes Balears (2016) i Postgrau en Gestió d'Empreses de la Indústria de la Música per la Universitat Pompeu Fabra (2005). Entre els anys 2005 i 2008 treballà en el camp de la gestió a la discogràfica Sony BMG Music Entertainment España. Des de l'any 2008, és professora de música d'educació secundària. Ha exercit com a professora associada en el departament de Musicologia del Conservatori Superior de les Illes Balears. L'any 2018 inicià la seva tesi doctoral sobre *La música escènica a Mallorca: 1866-1913* a la Universitat de les Illes Balears.

Bloc 3: Contextos de la pràctica instrumental

Una nova interpretació del Concurs de Villancets de Porto Cristo

Carme Sánchez

La primera edició del Concurs de Villancets de Porto Cristo fou l'any 1971. Aquest esdeveniment consistia en el fet que cantants no professionals de diferents edats –classificats/des per categories–, competien per aconseguir el premi a la millor interpretació, tant com a cantaires solistes com per agrupacions corals. Les cançons que es presentaven havien de ser villancets, ja que el certamen tenia lloc a l'època nadalenca.

Les jornades es duïen a terme a la Parròquia de la Nostra Senyora del Carme de Porto Cristo. Mossèn Miquel Vallespir, rector de la Parròquia en aquell moment, i Francesc Ramis, músic reconegut en el sector musical i local, foren els que idearen aquesta iniciativa.

Fundadors, col·laboradors i veïns s'entregaren totalment a la pervivència i difusió d'aquest concurs. El mestre Ramis compongué centenars de nades, escrites especialment per a la gent que volia participar i que estimava aquest acte. Algunes d'elles encara perviuen a la memòria de molts de nosaltres.

Durant més de trenta anys, el concurs fou un punt de trobada per músics i residents de Porto Cristo i d'altres indrets de tota l'illa de Mallorca. Així i tot, ara fa gairebé trenta anys que Francesc Ramis ens va deixar i vint que se celebrà la darrera trobada del Concurs de Villancets.

Es pot dir que enguany el certamen es troba en fase de recuperació, ja que el Nadal de l'any 2022, s'ha tornat a celebrar el Concurs de Villancets de Porto Cristo. En aquestes trobades s'han volgut mantenir alguns aspectes més tradicionals i a la vegada innovar en certs conceptes. Els impulsors d'aquest nou enfocament han estat en Ferran Montero i na Carme Sánchez. Aquesta reedició ha tengut molt bona rebuda i se seguirà fent-ne difusió per tal que recuperi la notorietat i popularitat de dècades passades.

Carme Sánchez

Carme Sánchez Riera és diplomada en Magisteri Musical per la UIB i funcionària de carrera per oposició. Titulada Superior en Musicologia pel Conservatori Superior de Música de les Illes Balears i Màster en Gestió Cultural per la UOC.

Com a divulgadora i estudiosa de la història de la música, els seus àmbits de recerca es circumscriuen principalment en la identitat musical i cultural dels nuclis urbans de Mallorca en el segle XX, temes dels que ha publicat comunicacions en diferents llibres i revistes. El seu interès per la música i les agrupacions emergents del panorama mallorquí, li ha permès entrevistar i publicar cròniques i biografies de grups i músics d'actualitat.

Premi Ciutat de Manacor d'Assaig Antoni Maria Alcover 2022 amb *Nam a cor, El moviment coral a Manacor*.

Cant, cançons i cantaires en contextos festius de Menorca

Jordi Orell i Marina Viedma

El projecte de recerca *Cant, cançons i cantaires en contextos festius de Menorca* (becat pel Consell Insular de Menorca en el marc de l'estudi del patrimoni cultural immaterial) cerca abordar la faceta més informal i festiva del cant en una illa que ha presumit sempre de cantaire. Entendre aquesta expressió musical com un element de sociabilitat, d'expressió d'uns valors, d'uns elements simbòlics associats a les idees de Menorca i menorquinitat més enllà dels que ja s'han estudiat en l'àmbit de la cultura popular-tradicional: romanços, gloses, etc.

En definitiva, entendre les diferents expressions del cant en el marc dels contextos festius sota un mateix paraigua comú. A tall d'enumeració, els elements culturals que s'intenten inserir en aquest projecte de recerca són els grups de cantaires de les festes, les cantades d'anar a fora, les antigues serenades, etc.

Entendre les lògiques internes d'aquests fets musicals com un fenomen global ens permetrà conèixer no només una pràctica musical patrimonial, sinó una cultura i una societat tant, històricament parlant, com en el seu estudi durant els anys fins a l'actualitat, aportant una perspectiva intergeneracional que permeti la preservació d'aquestes pràctiques.

Jordi Orell

Jordi Orell Villalonga és graduat en Composició i Musicologia per l'Escola Superior de Música de Catalunya; màster en Musicologia, educació musical i interpretació de la música antiga (investigació i recerca) per la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha participat en diverses recerques principalment en l'àmbit de l'etnomusicologia com són les referents als grups menorquins de cançó popular o tradicional Traginada o Los Parranderos vinculats als processos de transformació viscuts per la Transició i l'arribada del turisme a Menorca. Així mateix, ha participat en un estudi (inèdit) sobre la festa de la Mucada finançat per l'IEB així com en l'estudi del cançoner menorquí d'Andreu Ferrer Ginard.

Marina Viedma

Marina Viedma Font és graduada en Musicologia, menció en Gestió Musical i Patrimoni per la Universitat Autònoma de Barcelona, així com màster en Musicologia, Educació Musical i Interpretació de la música antiga (investigació i recerca) per la mateixa universitat. Ha participat en diverses recerques relacionades en els àmbits de la musicologia històrica referents a la figura de la compositora i cantant Matilde Escalas i també de l'àmbit de l'etnomusicologia referent al procés de revitalització del ball de bot a Mallorca durant la Transició i en l'estudi del cançoner menorquí d'Andreu Ferrer Ginard. Actualment, és professora d'Història de la Música al Conservatori de Menorca.

Interessos confluents en els inicis dels festivals Chopin de Mallorca: turisme cultural, civilització noucentista i discurs patrimonial.

Ginebra Olives

Els Festivals Chopin de Mallorca sorgiren dins un ambient intel·lectual marcat per la influència del Noucentisme català. Així, intentaren posar en pràctica el programa de «L'ideal mallorquí» de Miquel Ferrà per aconseguir «eivar» l'ànima de Mallorca i, alhora, mostrar-la culta a l'exterior. Per això, els seus realitzadors hagueren d'integrar la figura de Frédéric Chopin dins el patrimoni de l'illa a través de la retòrica, convertiren els festivals en un gran esdeveniment turístic i transmeteren els

seus valors estètics i socials a través de la programació i la crítica. En aquesta comunicació, l'anàlisi de diverses mostres del fons documental de Joan Maria Thomàs amb relació als Festivals Chopin ens permetrà entendre els processos ideològics associats a l'activitat musical i musicològica generada en motiu d'una efemèride.

Ginebra Olives

Graduada en Musicologia pel Conservatori Superior de Música de les Illes Balears i en Història per la Universitat de les Illes Balears, s'ha especialitzat en l'estudi del patrimoni cultural a través del Màster en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia de la Universitat de Barcelona. Amb relació a la música, ha escrit articles de divulgació a l'*Esmuc digital* i al blog *És Mediterrani. Talking about Mediterranean Music*. També ha assistit a diverses jornades i congressos relacionats amb la meva formació i ha presentat comunicacions a les XXXVIII Jornades d'Estudis Històrics Locals de Palma i a les Jornades d'Història Contemporània 2022 de la Universitat de les Illes Balears. Actualment, exerceix com a docent de piano i llenguatge musical.

Les cossieres de Montuïri del 56

Pedro López

Montuïri és un dels pobles que encara no ha incorporat la figura de la dona a una de les seves manifestacions culturals més significatives: el ball dels cossiers. El testimoni d'un grup de dones cossieres format l'any 1956 desmunta la idea que "sempre s'ha fet així". La seva participació en el concurs de Coros y Danzas organitzat a Madrid per la Sección Femenina, així com la seva resta d'actuacions a la vila i hotels suposen un fet insòlit pels montuïrers que respon a una postura diferent davant la cultura popular. A través de l'anàlisi d'aquest fet, s'observa la transformació i els canvis sobre l'impacte inicial que exerceix aquest grup de dones al poble. Lluny de tractar-se d'una acció feminista *per se*, les cossieres de Montuïri serveixen d'exemple de com la cultura és flexible i capaç d'adaptar-se a necessitats diferents. Les cossieres del 56 són tan sols un exemple fugaç i sense gairebé continuïtat de recontextualització d'uniques pràctiques culturals que avui dia continuen reduïdes només a un sector de la població.

Pedro López:

Pedro J. López finalitza els seus Estudis Professionals de Música de l'especialitat de saxòfon el 2018 al Conservatori Professional de Música i Dansa de Mallorca. Des del curs 2019-2020 és alumne del grau superior de Musicologia al Conservatori Superior de Música de les Illes Balears, on actualment cursa el seu darrer any. Durant el seu procés de formació obté l'any 2020 una beca de la Fundació ACA en col·laboració del CSMIB per a les tasques de classificació de l'arxiu de la partituroteca d'aquesta fundació. A part d'això, durant l'any 2022 també ha pogut participar en el XVIII Simposi de l'Orgue Històric i Estudis Musicals de la Fundació ACA, a les Jornades d'Història

Contemporània de la Universitat de les Illes Balears i a les IV Jornades d'Estudis Locals de Montuiri.

Nous contextos socials dels orgues històrics de Mallorca.

Bàrbara Duran

Els simposis sobre els Orgues Històrics de Mallorca naixeren el 1994 amb la clara intenció de reivindicar un patrimoni illenc que no passava pels seus millors moments. Tot i que, ja llavors, s'iniciaren algunes restauracions com la de l'orgue de Sant Francesc, una primera restauració a l'orgue de Sant Vicenç Ferrer de Manacor i altres com la de Gerhard Grenzing a Santanyí i la posterior restauració de l'orgue d'Alaró. Han passat gairebé tres dècades, i aquesta comunicació intenta apropar-se als nous contextos socials que envolten el món dels orgues històrics. Per una banda, l'aparició d'iniciatives com els concerts setmanals a l'orgue d'Alaró; els cicles de concerts a Santanyí, Manacor i Inca, sense deixar de costat l'organització d'activitats en moments puntuals, com és el cas de concerts a Sant Francesc, Santa Eulàlia, La Seu, Santa Creu o Campos. Però, per una altra banda, es comencen a detectar noves composicions i la incorporació de la música electrònica a aquest repertori. És a dir, ara mateix la composició per a orgue és contemplada pels compositors illencs contemporanis. Restauracions com el de l'orgue de Santa Creu o el del Convent de Sant Vicenç Ferrer de Manacor condueixen a pensar en una recontextualització d'aquests instruments històrics. Hi ha un nou públic? Noves demandes socials? Quina funció compleixen? Quines institucions o persones són responsables de l'oferta musical? Quina incidència té l'aula d'orgue del Conservatori Professional de Palma o la del Conservatori d'Inca? És un fenomen exclusiu de l'illa de Mallorca o també comença a ser present a Menorca? Aquestes són les preguntes que encapçalen aquest treball. En unes Illes canviant socialment i culturalment, les accions al voltant dels orgues històrics cobren una dimensió contemporània que necessiten un seguiment i una revisió dels conceptes usats en la gestió, programació i restauració d'aquests instruments. No deixa de ser una tasca, en tot cas, vinculada als inicis dels Simposis de l'Orgue Històric.

Bàrbara Duran:

Doctora en Art i Musicologia per la Universitat Autònoma de Barcelona, és membre del Grup de Recerca en Estudis Etnopoètics de la UIB (Societat Catalana de Llengua i Literatura, IEC). Obté els graus superiors de Piano i Solfeig i Repentització (Conservatori de València), els *Grade Recorders* (Trinity College de Londres), la llicenciatura en Història i Ciències de la Música (Universidad de La Rioja), el màster en Gestió Cultural (UOC/UdG/UIB) i el Grau Professional d'Orgue (Palma), a més de beques europees de formació a les Universitats d'Oxford, Edimburg, East Anglia i Kent. Compagina la docència amb la investigació, l'escriptura i la interpretació. Ha estat guardonada amb els premis Alexandre Ballester 2018, Ciutat de Manacor 2019 (per la seva tesi doctoral *Deixem lo dol*), Font i Roig 2020 i Castellitx d'Investigació 2022. Té nombrosos articles d'investigació, divulgació i llibres publicats; escriu les notes als programes de l'Orquestra Simfònica de les Illes

Balears i Festival de Pollença i crítiques a revistes com *Ópera Actual*; també ha coordinat diversos volums col·lectius. Durant tretze anys fou professora de Musicologia i Pedagogia al CSIB. Ha estat una de les gestores de la restauració de l'orgue del Convent de Manacor.

Art sonor i música experimental a Mallorca des de 1970: estat de la qüestió i reptes de futur.

Jordi Alomar

L'illa de Mallorca no ha estat aliena a l'experimentació sonora i musical. Partint de la feina de recerca duta a terme pel comissariat de l'exposició *Ressò. Art sonor i música experimental a Mallorca* (Casal Solleric, Palma, abril-juny de 2022), en què es traçava un estat de la qüestió d'aquest àmbit des de la dècada de 1970 fins a l'actualitat, aquesta comunicació planteja un seguit de qüestions sobre les condicions de possibilitat, les configuracions de trajectòries i els reptes actuals per al seu estudi, conservació i difusió.

Jordi Alomar:

Musicòleg i gestor cultural. Professor associat a l'ESMUC i director del Museu de la Música de Barcelona – Centre Robert Gerhard.

Bloc 4: Necessitats / Revisió

Polititzacions de l'acció musicològica a les Illes Balears: una necessitat.

Amadeu Corbera

Les Illes Balears ens trobam l'any 2022, en el vòrtex on convergeixen les contradiccions dels processos d'acumulació capitalista que s'han accelerat des de començaments d'aquest segle, i que se superposen en forma de crisis que es carreguen damunt les classes populars i mitjanes arreu del continent europeu: econòmica, energètica, cultural, patriarcal, de biodiversitat, ecològica, etc. En aquest sentit, la musicologia, com qualsevol altra disciplina acadèmica que pretengui explicar i desxifrar la realitat social, no pot ser aliena a totes aquestes qüestions, que ens afecten de ple com a territori i com a comunitat socionacional.

Partint d'aquesta reflexió, i de les reflexions d'antropòlegs i etnomusicòlegs com David Graeber, Ian Biddle, Ed Emery, Suzanne Cusick, Ellen Koskoff o Jeff T. Titon, entre d'altres, proposam aquí una discussió oberta sobre la dimensió políticament radical, o radicalment política, de la nostra disciplina en el context d'una societat perillosament abocada a l'espoliació dels recursos naturals i capital cultural, i fragmentada en una desigualtat creixent, quin paper hem jugat fins ara i quin hem de jugar en el futur.

Amadeu Corbera:

Amadeu Corbera Jaume. Professor d'Etnomusicologia al Conservatori Superior de Música de les Illes Balears. Ha estudiat a l'ESMUC i la UAB, i actualment fa la tesi doctoral a la UIB sobre Baltasar Samper. Ha publicat diversos articles a revistes catalanes i internacionals sobre música de tradició oral de les Illes Balears, història de l'etnomusicologia catalana, organologia, noucentisme musical, i música pop als Països Catalans. Actualment, també treballa sobre musicologia aplicada, l'etnomusicologia del turisme i ecomusicologia.

Publicar sobre musicologia balear: un desafiament.

Aina Escobar

La comunicació es basarà en un estat de la qüestió sobre les possibilitats que tenen el personal investigador en musicologia de les Illes Balears a l'hora de publicar sobre els temes de recerca desenvolupats en el marc de tesis doctorals o projectes d'investigació. La qüestió esdevé problemàtica en el moment en què es planteja la necessitat de publicar a revistes indexades i amb alts indicadors d'impacte, amb l'objectiu de formar una carrera professional com a docent universitari o investigador. Els principals entrebancs a l'hora de publicar són dos: d'una banda, la inexistència de revistes especialitzades en el panorama balear; i, d'altra banda, el desconeixement o poc interès que suscita la musicologia balear de cara a publicacions o revisors externs. Es tractarà, a tall de conclusió, de proposar solucions i alternatives al repte de publicar sobre musicologia balear.

Aina Escobar:

Grup de Conservació de Patrimoni Artístic Religios (CPAR-UIB). Doctora en Història de l'Art (UIB, 2022) i estudiant del Grau en Musicologia al Conservatori Superior de Música de les Illes Balears. Tècnica documentalista a la Catedral de Mallorca (2018-2022) i docent de secundària a l'actualitat.

Necessitam un mapa? *Carta Sonora de Mallorca* com a recurs metodològic: cap a un projecte col·lectiu.

Joan Antoni Ballester

El treball quotidià del musicòleg a Mallorca topa una vegada i una altra amb la problemàtica de la disseminació documental. Això, juntament amb la falta de catalogació rigorosa dels principals arxius amb documents d'interès musicològic aboca a la disciplina a defugir de la documentació arxivística o tractar-la amb excessiva parcialitat.

Carta Sonora de Mallorca és una plataforma web sorgida el 2022 la qual està destinada a crear una base de dades que ens permet emmagatzemar, organitzar i explorar esdeveniments musicals i sons de Mallorca i relacionar-los en el temps i en l'espai. És en aquest entorn on l'abocament massiu d'informació pertanyent a fons documentals d'interès musicològic pot donar forma a una eina metodològica que visibilitzi i centralitzi una gran quantitat de documents i que ens permeti, no només la seva consulta immediata sinó, també, l'encreuament de dades provinents de diferents fons.

Per tal d'això es fa necessari un plantejament de col·lectivitat, de sumar esforços per tal de convertir una eina que ja està accessible per a tothom en una eina útil per a la musicologia d'aquesta illa.

Joan Antoni Ballester:

Joan Antoni Ballester Coll, (Llucmajor, 1984). És mestre d'educació musical (UIB) i Musicòleg (CSMIB i Universidad de La Rioja). Actualment, és director de l'Escola de Música i Arts Escèniques de Llucmajor, professor del departament de musicologia i pedagogia del Conservatori Superior de Música de les Illes Balears i membre de la junta directiva de l'Institut de Musicologia Pau Villalonga.

Com a musicòleg, els seus interessos se centren en l'estudi històric del paisatge sonor a Mallorca, on destaca el seu treball *Anàlisi funcional de les campanes de la Seu de Mallorca* (2014), *El soundscape de M. Antònia Salvà: La poesia com a descripció de paisatges sonors* (2019) i *Salves com a expressió de joia i festa: el cas de les escopetades de Pasqua a Llucmajor* (2020). És autor de la plataforma web *Carta Sonora de Mallorca* (2022) amb la que promou la investigació i la divulgació del patrimoni sonor de Mallorca.

De l'academicisme al misticisme: de les ocarines a Mallorca

Inès Burguera i Eul·làlia Febrer

Les ocarines han tingut un paper canviant a Mallorca, tan socialment com performativament, des de la seva importació dos segles enrere. Tanmateix, han estat poc estudiades degut a la seva presència residual. A causa de la poca informació al voltant del seu rol, fabricació i ús a l'illa, més enllà de la seva funció estrictament musical, indagarem decidir investigar sobre els aspectes socials, històrics i culturals al voltant de l'instrument, centrant-nos en els elements místics que, des d'algunes dècades enrere, les hi han estat associats.

Les ocarines varen aparèixer a Mallorca a finals del segle XIX a conseqüència de la comercialització i intercanvis entre Itàlia i Mallorca. Inicialment, era un instrument vist acadèmicament, que interpretaven els alumnes al Conservatori de les Illes Balears. Després de la Guerra Civil, però, la conceptualització i el paradigma sobre el qual es va mantenir la seva construcció i interpretació va esdevenir més proper a allò que Woodhead i Heelas categoritzaven com espiritualitats de la vida (2000).

En aquesta comunicació, ens referirem al paper de les ocarines i com són percebudes en l'actualitat, dins el marc illenc i en contrast amb altres pràctiques musicals, també destinades a trobar l'extraordinari dins la quotidianitat. D'aquesta forma, farem ús d'alguns testimonis directes per part dels creadors i intèrprets d'ocarina a Mallorca, mitjançant entrevistes en profunditat i alguns exemples sonors i etnogràfics que ens ajudaran a contextualitzar-les.

Inès Burguera:

Inès Burguera Cremades és graduada en Musicologia (CSMIB, 2021), ensenyaments professionals de música en l'especialitat de piano (Conservatori Professional de música i Dansa de Mallorca) i màster en Pedagogia Musical (UNIR, 2022). Actualment, és professora de música a l'Escola de Música i Arts Escèniques de Lluçmajor i a l'Escola de Música de Sant Josep Obrer. També, és membre de la junta directiva de l'Institut de Musicologia Pau Villalonga i certificat a Music Learning Theory de Edwin Gordon (IGEME).

Com a musicòloga, els seus interessos se centren en l'estudi de música popular i pedagogia musical en el que destaca el seu treball de Cançons de picar (2022), L'ocarina a Mallorca (2021) i Del Mallorcastyle de s'Arenal a la Serra de Tramuntana com a reclam turístic.

Eul·làlia Febrer:

Eulàlia Febrer Coll és doctora en Popular Music per la Cardiff University (2019), Màster en Música com a art interdisciplinari per la Universitat de Barcelona (2014) i Titulada Superior en Musicologia per l'Escola Superior de Música de Catalunya (2013). Actualment, combina les seves tasques docents i investigadores al Conservatori Superior de Música de les Illes Balears i a la Universidad internacional de La Rioja, on coordina el Máster Universitari en Musicologia. Així mateix, ha col·laborat amb el Centre per la Imatge y la Teoria Multimedia vinculat a la Universitat Politècnica de Catalunya (2021-2022) i amb l'Escola Superior de Música de Catalunya (2017). És cofundadora i membre del Grup de Recerca Musicològica (Institut Menorquí d'Estudis) i del grup de recerca eSports Lab (Electronic Dojo SL).

Eulàlia desenvolupa la seva activitat investigadora en el camp de la música popular i l'etnomusicologia, on s'emmarca la seva tesi doctoral *'Evolved' Traditions: The role of music in contemporary spiritual practices* (2019). Actualment, la seva principal línia de recerca se situa a l'àmbit de la música als videojocs i els e-sports, que tenen una presència creixent a les Illes Balears.

La Balanguera: Un himne hipertextual?

Eugènia Gallego

Durant la darrera meitat del segle XIX i principis del segle XX, trobem a tota Europa un sorgiment de símbols vinculats a les identitats nacionals així com a la creació de nous codis musicals vinculats a la identitat grupal, no sent Mallorca una excepció. Per altra banda, destacarem que Amadeus Vives compon a 1923 una peça musical titulada *La Balanguera*, basada en l'adaptació d'un poema de Joan Alcover escrit trenta anys abans i publicat al recull *Cap al tard*. Com a precedent, es pot esmentar que el compositor mallorquí Antoni Noguera, amic íntim de Joan Alcover, també havia compost obra titulada *La Balanguera*, primer per a piano i després per a coral. Aquesta comunicació pretén fer una primera aproximació a *La Balanguera* com a himne des de la perspectiva de la hipertextualitat musical i, per tant, evidenciar els processos d'apropiació artístics que ha sofert així com analitzar l'evolució de l'obra fins a la declaració d'Himne oficial de Mallorca l'any 1996.

Eugènia Gallego:

Doctora en Història, Cultura i Territori, especialitat Música i Societat amb menció Cum Laude per la Universitat de La Rioja. Té un Màster oficial en Musicologia, Educació musical i Música antiga per la Universitat autònoma de Barcelona i un segon Màster oficial de professorat per la Universitat internacional Valenciana. És llicenciada en Història de la música per la Universitat de La Rioja i Titulada Superior en especialitat guitarra pel Conservatori Superior de les Illes Balears.

Actualment, és coordinadora i docent del Màster d'Interpretació i Investigació musical, així al grau de musicologia, de la Universitat Internacional Valenciana (VIU).

Ha estat docent al Conservatori Superior en l'especialitat de musicologia, al Conservatori professional en l'especialitat de guitarra, a secundària en l'especialitat de música així com a altres centres especialitzats en ensenyament musical. Paral·lelament, gestiona la seva empresa Casmusic (activitats musicals, estudi d'enregistrament i discogràfica), realitzant nombroses produccions pròpies o bé per altres segells internacionals com Naxos o Deutsche Grammophon. Assíduament realitza treballs de musicologia i assessorament musical, destacant la direcció del programa didàctic del Orgue Walcker de Can Balaguer, la col·laboració amb IB3 com musicòloga-realitzadora en diverses produccions musicals o les seves conferències. A més, du a terme crítiques per Òpera Actual.